

Tadeusz Kowalewski

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży

***Aree tematiche* włoskiej socjologii edukacji na przykładzie poglądów E. Besozzi i V. Cesareo**

E. Besozzi należy do czołowych teoretyków włoskiej socjologii edukacji jako autonomicznej dziedziny badań socjologicznych. Zjawiska edukacyjne są ważnym elementem rzeczywistości społecznej i jako takie mogą być analizowane w ramach nauk socjologicznych, a nie tylko np. pedagogicznych czy innych związanych bezpośrednio z różnymi etapami procesu kształceniowego lub wychowawczego. Myśl ta nie jest oczywiście nowa i posiada swoich klasyków, przynajmniej od chwili gdy socjologia okrzyknęła jako odrębna dziedzina badawcza w nowożytności, a zwłaszcza współczesności. Twórczym kontynuatorem tego nurtu socjologii we Włoszech jest bez wątpienia Besozzi. Kluczowe w tej kwestii wydaje się być syntetyczne opracowanie tematu, o charakterze podręcznikowym, *Elementi di sociologia dell'educazione* (1993), które doczekało się kilkunastu wydań w ciągu 15 lat (ostatnie, z którego korzystamy pochodzi z 2005)¹. Istnieją oczywiście i inne, nowsze opracowania tematu przez autorkę, jak choćby *Educazione e società* (2006) czy *Società, cultura, educazione* (2006), ale w pierwszej pozycji zarysowuje autorka historyczny i metodologiczny plan tej wyodrębnionej dziedziny badań socjologicznych we współczesnym ujęciu. Przedmiotem niniejszego opracowania jest

¹ Zob. E. Besozzi, *Elementi di sociologia dell'educazione*, Roma 2005.

prezentacja podstawowych tez tej mało znanej w Polsce, ale wartej uwagi pracy².

Wydaje się, że rozważania autorki wykraczają znacznie poza obręb doświadczeń włoskich uważanych niekiedy za peryferyjne, choć na nich są oparte i do nich się odwołują. Rzeczywistość edukacji we Włoszech jest też podstawową egzemplifikacją stawianych w pracy tez metodologicznych. Wprawdzie autorka wychodzi z oglądu rzeczywistości edukacji włoskiej to jednak wyraźnie próbuje odnosić swoje spostrzeżenia badawcze do innych, kulturowo rzetelny odmiennych obszarów badawczych i sięga do źródeł innych autorów. Wprowadza zatem pewną innowacyjność intelektualną do wcześniejszych analiz włoskich dokonywanych w tym obszarze badawczym. Stąd też wzrasta popularność poglądów Besozzi wśród włoskich badaczy edukacyjnych, którzy interdyscyplinarnie próbują łączyć rozważania pedagogiczne z osiągnięciami wiedzy socjologicznej.

Część pierwszą artykułu poświęcono zagadnieniom metodologicznym związanym ze specyfikacją samej dziedziny i głównym obszarom badawczym Besozzi. Chodzi tu w znacznym stopniu o wyjaśnienia nie tylko terminologiczne, ale i rzeczowe. Pominięto jednak opisany przez autorkę rozwój socjologii edukacji we Włoszech jako powszechnie znany. Wspomnieć warto jedynie, że ta dziedzina badań rozwijała się od lat 60. XX w. w Europie, a dużo wcześniej pojawiła się w Ameryce u takich autorów jak: W. B. Brookover³ i A. H. Hasley, J. Floud⁴. W części drugiej przedstawiono fundamentalne problemy dziedziny rozważane w perspektywie naczelnego pojęcia „socjali-

² Nowsze wydania pracy Besozzi poprzedzone są bardzo rzetelnym wprowadzeniem pióra znanego włoskiego socjologa edukacji V. Cesareo, z którego w opracowaniu również korzystamy. Cesareo jest profesorem zwyczajnym na Wydziale Socjologii Uniwersytetu Katolickiego w Mediolanie i redaktorem naczelnym przeglądu „Studi di sociologia”. Współpracuje także ściśle z Besozzi, zwłaszcza w dziedzinie metodologii badań nad socjologią edukacji.

³ Zob. W. B. Brookover, *Sociology of Education: A Definition*, „American Sociological Review” (1949) No. 24, s. 407–415.

⁴ Zob. J. Floud, A. H. Hasley, F. M. Martin, *Social Class and Educational Opportunity*, London 1957.

zacji” (modele socjalizacji, budowanie swej tożsamości społecznej przez człowieka, różnorodność procesów kształceniowych w ramach socjalizacji).

Metodologiczna specyfika socjologii edukacji – obszary badań

Bez wątplenia podstawowym, choć bardzo ogólnym, metodologicznym założeniem dziedziny (w rozumieniu autorki) jest paradygmatyczne przekonanie, że zjawisko kształcenia i wychowania (edukacji) obecne jest w konkretnej społeczności i gdy wzięte jest „pod lupę” ogólnej teorii socjologicznej, jest pierwszym sprawdzianem i testem dla samej tej teorii. Zwłaszcza dlatego, że konkretne działania i programy płyną niejako „z życia” a nie są wynikiem jedynie arbitralnych i teoretycznych założeń. W tym sensie socjologia edukacji sytuowałaby się na styku wiedzy teoretycznej i praktycznej. Jak podkreślają autorzy włoscy (i oczywiście Besozzi) taki metodologiczny status tworzy jednak pole dla błędnych ujęć w tej dziedzinie, czego należy unikać⁵. Sprowadzają się one do błędu *excessu* (nadmiaru) lub *defectu* (niedomiaru). Nadmiarem byłby nadmierny nacisk położony na elementy normatywne, niedomiarem akcentowanie elementów opisowych i wyjaśniających. Towarzyszy temu zwykle redukcjonizm (do elementów czysto pragmatycznych bądź zbytnej fragmentyzacji analiz). Zauważmy, że istnieje podobnie takie stałe niebezpieczeństwo w dziedzinach wiedzy „z pogranicza”; zresztą, jak daje do zrozumienia sama autorka, niebezpieczeństw jest więcej. Sugerują je wariantowe rozumienia relacji społeczeństwo-edukacja.

Wspomniany tu podział socjologii edukacji na jej część akcentującą elementy normatywne i opisowo wyjaśniające ma swe źródło w dyskusjach amerykańskich, gdzie na ten temat wybuchł nawet po-

⁵ Por. V. Cesareo, *Wstęp*, w: E. Besozzi, *Elementi di sociologia dell'educazione*, s. 12.

ważny spór⁶. Wyróżniono *educational sociology* jako dziedzinę nauk pedagogicznych oraz *sociology of education* jako dziedzinę ściśle socjologiczną. Besozzi, idąc za myślą V. Cesareo, uważa ten spór za nieco sztuczny. *Educational sociology* i *sociology of education* to dwie odrębne dziedziny badań socjologicznych, chociaż dotyczące wspólnego przedmiotu badań. Socjologia edukacyjna (*sociologia educativa, educational sociology*) jest w istocie nauką normatywną, która „wyróżnia się w serii imperatywów [...] które uwzględniają cele jakie się chce osiągnąć i w ten sposób zrealizować programy badań”⁷. Komentując tę definicję Besozzi pisze: „[...] w tej perspektywie pojmuje się [dziedzinę] jako technikę rozwiązywania problemów szkolnych i jako środek kontroli procesów edukacyjnych”⁸. Natomiast socjologia edukacji (*sociologia dell’educazione, sociology of education*) rozwija przede wszystkim, poprzez badania empiryczne „teorię pragnącą wyjaśnić sytuacje oraz zjawiska obecne i przeszłe, a ponadto rozpoznać tendencje i możliwe [rozwiązania] alternatywne”⁹. Podsumowując można zauważyć, iż pierwsza z analiz zmierza do wskazania kierunku działań praktycznych poprzez elementy normatywne (przepisy), druga zaś jest dziedziną poznania zjawisk edukacyjnych stosującą typową dla refleksji socjologicznej triadę, a mianowicie: opis-wyjaśnienie-zrozumienie (*descrizione-spiegazione-comprensione*). Normatywna analiza wyznacza trendy w polityce edukacyjnej, druga zaś dostarcza dowodów zweryfikowanych empirycznie określonej polityki edukacyjnej. Zauważmy, że Besozzi tytułuje swoją książkę *Elementi di sociologia dell’educazione*. Tak więc, ta druga dziedzina badań jest podstawową

⁶ Wzięli w nim udział m.in. wspomniani autorzy: Floud, Hasley, Martin.

⁷ Jest to definicja podana przez Cesareo w *Sociologia e educatione*, Firenze 1976, s. 3–7.

⁸ „[...] in questa prospettiva, si pone come tecnica per risolvere i problemi scolastici e come mezzo di controllo dei processi educativi” (E. Besozzi, *Elementi di sociologia dell’educazione*, s. 26).

⁹ „una teoria in grado di spiegar situazioni e fenomeni presenti e passati, nonche di individuare tendenze e probabili alternative” (tamże, s. 26).

z socjologicznego punktu widzenia, jak dowodzi dalej i jest częścią socjologii ogólnej.

W klasycznej myśli socjologicznej, w omawianym temacie, edukacja była zawsze czymś podporządkowanym zjawiskom makrostrukturalnym, była elementem większej całości, która ją uzasadniała. Taki sposób rozumienia znajdujemy u E. Durkheima, M. Webera czy K. Marksa, których autorka wyróżnia jako klasyków (choć analizuje poglądy i innych autorów G. Simmela, K. Mannheim, T. Parsonsa). Współcześni kontynuatorzy (np. neo-marksiści) ujmują zwykle zjawiska edukacyjne w sposób redukcjonistyczny i deterministyczny, wzorem mistrzów, poszerzając wszak perspektywę interpretacji (teoria reprodukcji socjalnej czy reprodukcji kulturalnej). W obrębie neo-funkcjonalizmu podkreśla się zwykle funkcjonalne powiązanie względnie autonomicznych struktur podporządkowanych całości. Jest to zainspirowane koncepcjami Durkheima. Wreszcie autorka omawia krótko, najmniej być może wyrazisty, nurt post-weberowski¹⁰. Historyczne analizy autorki są w istocie podręcznikowe, zatem szerszy ich opis w tym miejscu jest niecelowy, jednak krótkie ich przywołanie jest wskazane, gdyż mają do dziś ogromny wpływ na metodologię socjologii edukacji.

Zauważmy, że przy takim podejściu do socjologii edukacji, wewnętrzne przemiany i trendy w edukacji nigdy nie mogą pełnić funkcji istotnych w kształtowaniu rzeczywistości społecznej, nawet przy założeniu pełnej autonomii tej dziedziny. Niekiedy można ulec wrażeniu peryferyjności socjologii edukacji, ponieważ niektóre teorie edukacyjne poprzez swój redukcjonistyczny charakter sprowadzają je do tej roli. Może być też odwrotnie, gdyż trendy w edukacji są pochodną kreowania nowej rzeczywistości społecznej z jednej strony, a z drugiej strony mogą wręcz je niekiedy opóźnić. Stąd socjologia ogólna wyprzedzałaby teoretycznie zarówno socjologię edukacji, jak

¹⁰ Klasyczna myśl socjologiczna reprezentowana przez wymienionych tu autorów jest przedmiotem bardzo ciekawych i wnikliwych analiz w części historycznej podręcznika Besozzi (zwłaszcza s. 35–60).

i wewnętrzne przemiany w samej edukacji. Dedukcyjna i indukcyjna metoda dochodzenia do ustalania wspólnych pojęć oraz teorii zbiegałyby się tu i tworzyły swoistą przestrzeń heurystyczną.

Kluczem zatem do rozważań nad edukacją są zawsze pojęcia wypracowane w ramach socjologii ogólnej, choć oczywiście konkretnym materiałem badawczym i źródłem materialnym są procesy i zjawiska edukacyjne zauważalne w socjologii szczegółowej, jaką jest socjologia edukacji. Takie połączenie socjologicznego punktu widzenia formalnego z materiałem pedagogicznym, psychologicznym i innym powoduje rzeczywistą interdyscyplinarność badań. Besozzi pisze, że socjologia edukacyjna konsolidując się w ostatnich dziesięcioleciach XX w. podejmuje „problemy źródeł swego statusu jako dyscypliny i odczuwa dzisiaj coraz silniej tendencję, obecną we wszystkich naukach o kształceniu, do przekraczania wąskich horyzontów własnej dyscypliny i zaakceptowania w ten sposób [...] «wzajemnego wzbogacania» (*fertilizzazione reciproca*)”¹¹. Powstaje rzeczywista interdyscyplinarność, a nie jak dawniej dość powierzchowny eklektyzm pojęciowy. Powstanie nowej dyscypliny naukowej zajmującej się edukacją wymaga zawsze ścisłego określenia przedmiotu, podmiotu badań i metody zgodnie z wymogami metodologicznymi każdej dziedziny badań. Chociaż przedmiot formalny nowej dyscypliny wiedzy wyznacza pedagogika to przedmiot materialny określany jest przez socjologię. W socjologii edukacji dokonało się to stopniowo, poczynając od rozważań na gruncie amerykańskim. Prześledzimy zatem tę ewolucję w oparciu o poglądy dokonane przez Cesareo, autora wstępu do książki Besozzi, który dość charakterystycznie wskazał na „Stare i nowe problemy socjologii edukacji” (*Vecchi e nuovi problemi della sociologia dell'educazione*). Większość z tych problemów twórczo rozwija Besozzi, która jest współautorem tego zestawienia¹².

¹¹ Tamże, s. 27.

¹² Cesareo tak skomentował ten podział: „[...] jest możliwe wyszczególnienie przynajmniej dziesięciu obszarów tematycznych własnych, szczególnie ważnych dla socjologii edukacji nie tylko dzisiaj, ale i na przyszłość; większa część tych obszarów została rozwinięta w pracy Eleny Besozzi” ([...] è possibile individuare almeno die-

Pierwszego poważnego spisu obszarów tematycznych dokonał na gruncie amerykańskim Brookover w 1949 r. Obszary te, przedstawione poniżej, zostały przez autorkę wymienione raczej hasłowo:

1. Analiza relacji systemu edukacyjnego z innymi aspektami społecznymi;
2. Badanie relacji wewnątrz szkoły;
3. Analiza wpływu szkoły na zachowanie i osobowość jej członków, ze szczególnym uwzględnieniem osoby nauczającego;
4. Wpływ wspólnoty i różnych ośrodków socjalizacji na organizację szkolną.

Kolejną poważną próbą (również w obszarze anglojęzycznym) było wyszczególnienie obszarów badawczych przez Flouda i Halseya w 1958 r. (podali oni również obszerną bibliografię wywodzącą się z pism z socjologii edukacji)¹³. Ich wykaz był następujący:

1. Na poziomie najogólniejszym zadaniem jest badanie systemu edukacyjnego w jego relacjach z głównymi strukturami społecznymi, związkami z systemem wartości, ekonomią, demografią, stratyfikacją społeczną i polityką;
2. Na poziomie bardziej specyficznym zadaniem jest badanie struktury społecznej i funkcjonowanie systemu szkolnego, zwłaszcza szkoły, uniwersytetu itd.;
3. Na poziomie jeszcze węższym przedmiotem studiów są relacje społeczne w instytucjach kształceniowych jak np. kultura szkoły czy funkcjonowanie klas szkolnych;
4. Wreszcie przedmiotem badania powinien być wpływ wywierany przez środowisko społeczne na relacje między studiującymi i nauczającymi.

Jeśli chodzi o socjologię edukacji we Włoszech, to pojawiła się ona dość późno bo w latach 60., a jej oficjalne zaistnienie wiąże się

ci tematiche proprie della sociologia dell'educatione particolarmente significative non solo per il presente ma anche per il futuro; la maggior parte delle quali sono sviluppate nel lavoro di Elena Besozzi", V. Cesareo, *Wstęp*, s. 16.

¹³ Zob. J. Floud, A. H. Hasley, F. M. Martin, *Social Class and Educational Opportunity*.

z kongresem pt. *Szkola i społeczeństwo włoskie w okresie przemian (La scuola e la società italiana in trasformazione)* w 1964 r. Powstało wówczas wiele referatów teoretycznych i praktycznych, których znaczenie widoczne jest do dziś¹⁴. Besozzi opisuje dość szczegółowo poszczególne fazy rozwoju tej problematyki we Włoszech, ale dla rozważań zawartych w tym artykule analizy te nie są zbyt istotne. Natomiast warto zwrócić uwagę na wspomniane wcześniej zestawienie problemów dokonane przez Besozzi i Cesareo. Autorzy nazywają je „obszarami tematycznymi” (*aree tematiche*) i interesująco kolejno je omawiają. W syntetyczny sposób można je przedstawić następująco¹⁵:

1. Transformacja systemu kształcenia (*Trasformazioni del sistema formativo*) – przebiega ona od ery preindustrialnej, poprzez industrialną do postindustrialnej. W pierwszej dominuje nauczanie w ramach rodziny, w drugiej dominuje szkoła, a w trzeciej występuje mnogość instrumentów kształceniowych. Oprócz szkoły pojawiają się istotne nośniki kształcenia, jak choćby mass media, internet itd.

2. Różnorodność skutków procesu kształcenia szkolnego (*Modalità di fruizione del sistema scolastico*) – ten obszar tematyczny można by ująć w kategoriach tzw. kształcenia ustawicznego czy permanentnego. Kształcenie szkolne jest bowiem początkiem procesu nauczania, który trwa całe życie. Jednak sam temat należy rozumieć szeroko: obejmuje nie tylko formalnie pojęte struktury kształceniowe, ale wszelkie uporządkowane nabywanie wiedzy, zawsze w aspekcie *socializzazione*.

3. Równość szans (*Uguaglianza delle opportunità*) – akcentuje się różne aspekty tego zagadnienia (równość formalna nie wyczerpuje problemu). Równość formalna nie wyczerpuje zagadnienia gdyż sama możliwość dostępu do nauki nie gwarantuje sukcesu edukacyjnego. Konieczne są materialne warunki zaistnienia sukcesu w postaci stworzenia odpowiednich warunków infrastrukturalnych lub systemów motywacyjnych rozwoju edukacji. Jest to także klasyczny problem

¹⁴ Zob. E. Besozzi, *Elementi di sociologia dell'educazione*, s. 31.

¹⁵ Zob. tamże, s. 16–22.

gwarancji formalnych i materialnych np. w obrębie praw człowieka lub sprawiedliwości społecznej. Dawniej podkreślano głównie aspekt ekonomiczny i aspekt pochodzenia (rodziny). Przy takim ujęciu u zarażania życia człowieka powstają nierówności. Później w centrum zainteresowań była kultura, np. rodziców, wychowawców i ich zaangażowanie w kształcenie swych dzieci. W tym nurcie znalazły się badania dotyczące wpływu stratyfikacji społecznej na procesy kształcenia i „nowe problemy”, jak np. wtórny analfabetyzm. Z tych badań wyrósł także problem konieczności zróżnicowania szkoły.

4. Dynamika potrzeb a oferta edukacyjna (*Dinamica della domanda e dell'offerta di formazione*) – zasadą jest, że potrzeby kształtują „quasi rynek” kierunków kształcenia. Rozziew pomiędzy potrzebami, a możliwościami kształcenia szkolnego ujawnia się nie tylko w odróżnieniu teoretycznej wiedzy szkolnej od wiedzy praktycznej w okresie pracy zawodowej. Istotne w funkcjonowaniu szkoły są niekonwencjonalne formy zdobywania wiedzy dla potrzeb pracy i życia.

5. Związek z rynkiem pracy (*Raccordo col mercato del lavoro*) – jest on zmienny i dynamiczny. Nie chodzi więc tylko o zastosowanie w praktyce zdobytej wiedzy, ale również dostosowanie się do zmiennych wymogów rynku (kreatywność, innowacyjność, otwartość na zmiany). W praktyce wymaga to często ponownej nauki, jakby „powrotu do szkoły”, gdyż trzeba się doksztalcić w jakiejś dziedzinie.

6. Socjologiczne aspekty polityki kształceniowej (*Aspetti sociologici delle politiche formative*) – elastyczność systemów społecznych wymaga prowadzenia określonej polityki społecznej. Taka polityka musi pogodzić sprzeczne elementy (uwidocznia się to również w socjologii edukacyjnej): zachować funkcje opiekuńcze szkoły, a jednocześnie prowadzić politykę restrykcji czy wspierać rozwój wiedzy z uwagi na konieczność rywalizacji międzynarodowej.

7. Edukacja interkulturowa (*educazione interculturale*) – to bardzo szeroka problematyka znana od dawna w wielu krajach (ale nowa w Italii). Potrzeba takiej edukacji wynika współcześnie z wielu przyczyn (np. masowych migracji, integracji europejskiej itd.). System

kształcenia i system szkolny musi być na taką problematykę otwarty i musi mieć wypracowane wzory działań.

8. Innowacyjność edukacyjna (*L'innovazione educativa*) – chodzi zwłaszcza o uniknięcie sytuacji „zapóźnienia” szkoły i instytucji kształceniowych w porównaniu do innych instytucji społecznych. Kwestia „tradycyjności” i nowatorstwa szkoły jest bardzo skomplikowana i niejednoznaczna. Instytucje kształceniowe muszą wyważyć element statyczny (tradycyjny) i dynamiczny swego bytu.

9. Przemiany kulturalne i procesy kształcenia (*Mutamenti culturali e processi formativi*) – dotyczy to zwłaszcza przemian w dziedzinie stylu życia, co szczególnie charakteryzuje czasy współczesne oraz pozytywnych skutków właściwie ujmowanych w życiu i praktyce szkoły. Ważnym terenem rozważań jest problem równowagi między perspektywą historyczną (nakierowanie na przeszłość) i przyszłościową (nakierowanie na to, co będzie).

10. Rola nauczającego (*Il ruolo docente*) – jest to oczywiście temat klasyczny i nienowy. Można go nazwać „socjologią nauczającego” lub „nauczania”. Tradycyjna problematyka obracała się wokół problemów wiedzy, kompetencji nauczającego, elementu „biurokratycznego” w nauczaniu. Obecnie powstają nowe zagadnienia i badania, np. współpracy nauczającego z multimediami czy współpracy nauczających i nauczanych.

Powyższe dziesięć obszarów zainteresowań socjologii edukacji w pełni obecne są w rozważaniach Besozzi, ale sam podział w takiej formie wydaje się być oryginalnym tworem Cesareo. Jest to podział typologiczny i „skonstruowany” ogólnie, tzn. ewentualne nowe obszary rozważań będą umieszczone w ramach dotychczasowych obszarów. Problematyka badawcza jest niezwykle bogata, a spaja ją socjologiczny punkt widzenia jako przedmiot materialny. Ta problematyka (przedmiot formalny i materialny łącznie) może być przedmiotem przeróżnych dyscyplin naukowych. Posiada ona bowiem związek w procesem kształcenia i wychowania jako elementami życia społecznego. Na przykładzie tych przedstawionych zestawień można wyrobić sobie pogląd na ogromny postęp w ewolucji przedmiotu analiz socjologii edukacji.

Głównym problemem teoretycznym socjologii edukacji w ujęciu Besozzi jest socjalizacja, którą próbuje wyjaśniać w różnych aspektach. Podstawowe przedmioty i problemy zainteresowania socjologii edukacji opisuje autorka w 25 rozdziałach zebranych w dwóch częściach monografii. Wiodącym pojęciem jest oczywiście zawsze proces socjalizacji (*socializzazione*) jako cel całego procesu edukacyjnego, przy czym chodzi nie tylko o perspektywę teoretyczną (część II), ale i opis głównych aktorów procesu kształceniowego (część III). Ten drugi aspekt jest oczywiście bardziej praktyczny, ale też i dostarcza materiału do konkretnej oceny problemów bazowych i ich zobrazowania. Dzieli się na trzy grupy problemów: rodzina w procesie socjalizacji i spotkanie się kolejnych generacji (rodzice, dzieci), szkoła i nauczający jako narzędzie przekazu kultury oraz socjalizacja nieformalna – grupy rówieśnicze oraz mass media. Są to problemy praktyczne i bardzo ciekawe, ale powinny się stać przedmiotem odrębnych rozważań. W artykule obecnym, który ma charakter rozważań teoretycznych, musimy z konieczności pominąć te zagadnienia z trzeciej części książki Besozzi.

Podsumowując powyższe rozważania widać wyraźnie, że we włoskiej myśli pedagogicznej zachodzi interesująca ewolucja zmierzająca w kierunku absorpcji współczesnych problemów kulturowych do rozważań pedagogicznych co jest niezbędne, aby szkoła nie utraciła kontaktu z uczniem. Absorpcja ta dokonuje się w interdyscyplinarnej przestrzeni edukacyjnej, gdzie kluczową rolę odgrywa socjologia i pedagogika. Jest to jednocześnie problem nie tylko włoski, ale i globalny w kulturze cywilizacji zachodniej.

Bibliografia:

- Besozzi E. (2005), *Elementi di sociologia dell'educatione*, Carocci editore, Roma.
- Brookover W.B. (1949), *Sociology of Education: A Definition*, w: "American Sociological Review" nr 24, s. 407-415.

- Cesareo V. (1967), *Alcune considerazioni preliminari per una sociologia dell'istruzione*, w: "Studi di Sociologia", V, I.
- Floud J., Hasley A.H., Martin F.M. (1957), *Social Class and Educational Opportunity*, Heinemann, London.

***Aree tematiche* of Italian sociology of education.
According to the conception of E. Besozzi and V. Cesareo**

Summary

The article takes upon the problem of changes in Italian pedagogy by analyzing the views of two representatives of contemporary research on education in Italy - E. Besozzi and V. Cesareo. The results of reflections of the so-called educational sociology is outlining 10 paradigmatic areas of interest. They provide a framework for discourse to shape educational policy (normative aspect). The areas of interest meet Besozzi and Cesareo's requirements for developing educational research as well.

Key words: socialization, sociology of education, educational sociology.